

„To jste se zbláznili“. Bez souhlasu prezidenta se ministrem nestane nikdo, říká docent Koudelka. Rychetského gang však asi bude stranit nové koalici...

- CZ24 News | 20. listopadu 2021

ČESKO: Ministra jmenuje prezident republiky. A bez jeho souhlasu se nikdo ministrem nestane, říká jednoznačně docent Zdeněk Koudelka, ústavní právník s praxí dlouholetého poslance. A připomněl slova Václava Klause, který tento proces zažil v pozici kandidáta na ministra, premiéra i prezidenta. Klaus vzpomínal, kolikrát jako prezident říkal nad návrhem premiérů „to jste se zbláznili“. A často se prý stalo, že potom premiér ustoupil.

Prezident republiky o státním svátku promluvil v TV Nova, komentoval aktuální dění, prokázal, že je schopen jej vnímat. Přesto i nadále zaznívají argumenty o aplikaci článku 66 se zdůvodněním, že prezident musí být způsobilý plnit všechny své povinnosti, včetně těch reprezentativních. Je podle vás taková argumentace udržitelná?

Toto tvrdí jen pár lidí prolezlých nenávistí k Miloši Zemanovi, kteří jsou zoufalí, že jim nevyšel pokus zbavit prezidenta pravomocí. Zbavit prezidenta pravomocí proto, že osobně někde nepoložil věnec či nepřednesl projev na slavnostní akci, už by byl otevřený protiprezidentský puč. Většina prezidentů, včetně Václava Havla, trpěla zdravotními problémy, které je různě omezovaly. Mezi nejzdravější prezidenty patřili Antonín Novotný a Václav Klaus.

Ale nemoc postihla i jiné funkcionáře. Velmi nemocný byl československý premiér agrárník Antonín Švehla, kterého zastupoval jeho náměstek a předseda lidové strany Jan Šrámek. Pamatuji si na dlouhé léčení ministra zahraničí Cyrila Svobody, který měl vážnou autonehodu v dubnu 2004. Na hlasování o důvěře vládě jej do Poslanecké sněmovny přivezla sanitka, ale jinak samozřejmě nebyl schopen plnit reprezentační povinnosti a přesto jej nikdo funkce nezbavil.

Prezident mimo jiné oznámil, že chce „vetovat“ premiérovi jednoho z ministrů. Lze pro postup prezidenta při jmenování ministrů použít termín „veto“ v tom smyslu, jak je všeobecně vnímáno?

Prezident jmenuje vládu a bez jeho souhlasu se ministrem nikdo nestane. Tak to je. Kdyby ústavodárce chtěl, aby ministry jmenoval premiér, napsal by to do Ústavy, ale on chtěl, aby ministr při jmenování potřeboval vyjádření premiéra formou návrhu i souhlas prezidenta formou jmenování.

Otázka výkladu pojmů „prezident jmenuje“ a „premiér navrhuje“ je trvalým koloritem české politiky. Můžeme říci, že se podařilo už najít nějaký všeobecně akceptovaný úzus, který je respektován, nebo je to stále jen „přetlačovaná“, závislá na tom, jakou má kdo zrovna politickou sílu?

Někteří ústavní právníci přizpůsobují své názory, zda fandí tomu či onomu konkrétnímu prezidentovi či premiérovi. Odmítnutí návrhu na jmenování už opakovaně učinili prezidenti u nás i jinde.

Po únorovém převratu 1948 odmítl 16. 3. 1948 Edvard Beneš návrh Klementa Gottwalda, aby ministrem zahraničí po smrti Jana Masaryka byl jmenován ministr průmyslu a bývalý premiér

Zdeněk Fierlinger. Beneš tak osobně reagoval na Fierlingerovu zradu při převzetí moci komunisty. Beneš měl s Fierlingerem původně přátelské vztahy, a dokonce sousední vily v Sezimově Ústí. Gottwald Benešovo odmítnutí akceptoval a navrhl Vladimíra Clementise, kterého Beneš jmenoval.

Prezident Václav Klaus nevyhověl návrhu premiéra Vladimíra Špidly na jmenování Zdeňka Koudelky, tedy mé osoby, ministrem spravedlnosti v červnu 2004, neboť byla očekávána demise předsedy vlády, což se stalo. Václav Klaus v říjnu 2005 jmenování Davida Ratha ministrem zdravotnictví podmínil jeho rezignací na post předsedy České lékařské komory a do tohoto rozhodnutí odmítal návrh premiéra Jiřího Paroubka na jmenování. Řízením ministerstva byl přechodně pověřen místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí Zdeněk Škromach, který Ratha jmenoval 1. náměstkem ministra zdravotnictví. Prezident Ratha jmenoval ministrem až 4. 11. 2005 po splnění svého požadavku.

Václav Klaus po odchodu z funkce v srpnu 2019 uvedl, že prezident může o návrhu rozhodnout a není povinen návrhu předsedy vlády vyhovět a dále řekl, že před oficiálním návrhem vedl konzultace s předsedy vlády a dosáhl toho, že někteří kandidáti nebyli pro stanovisko prezidenta republiky vůbec premiérem navrženi. Ve vyjádření pro zpravodajský web Seznam.cz ke jmenování ministrů uvedl: *„Podívejte, já jsem byl předsedou vlády, já jsem byl ministrem, já jsem byl prezidentem. Já vím, že to je strašně těžká věc. Ten prezident občas prostě vzdychá, skřípá zuby, myslí si, že tento člověk nemá být v žádném případě ministrem. Snažíte se tomu bránit. Já jsem třeba opakovaně mluvil s předsedy vlády, kteří mi navrhovali nějakého ministra. Já jsem říkal: To jste se zbláznili. Tohle člověka, to přece nemůžete myslet vážně. Že by ten člověk měl být ministrem. Pak třeba předsedové vlády couvli a řekli, tak my přijdeme s někým jiným.“*

Prezident Miloš Zeman odmítl 23. 2. 2017 ústní návrh předsedy vlády Bohuslava Sobotky, aby jmenoval Tomáše Prouzu ministrem průmyslu a obchodu. Sobotka tak učinil při rozhovoru s prezidentem na Pražském hradě. Miloš Zeman vyhověl až dalšímu návrhu premiéra Sobotky a jmenoval ministrem průmyslu a obchodu Jiřího Havlíčka. V rámci vzniku druhé vlády Andreje Babiše na jaře 2018 navrhla sociální demokracie na ministra zahraničí Miroslava Pocheho, který však byl nepřijatelný pro prezidenta Miloše Zemana. Andrej Babiš sice Pocheho navrhl 25. 6. 2018 na ministra zahraničí. Ve stejný den však navrhl i Jana Hamáčka na přání prezidenta. Prezident Pocheho nejmenoval a 27. 6. 2018 pověřil řízením Ministerstva zahraničních věcí předsedu sociální demokracie Jana Hamáčka, který byl zároveň ministrem vnitra.

Dne 20. 5. 2019 podal demisi ministr kultury za sociální demokracii Antonín Staněk. Na ministra byl navržen Michal Šmarda. Dne 14. 8. 2019 oznámil mluvčí Miloše Zemana Jiří Ovčáček, že prezident Šmardu ministrem kultury nejmenuje, protože pro řízení rezortu nemá odborné předpoklady. Předseda vlády pak na podnět předsedy sociální demokracie navrhl nového ministra kultury Lubomíra Zaorálka, kterého prezident jmenoval.

Slovenský prezident Michal Kováč odmítl jmenovat Ivana Lexu na návrh premiéra Vladimíra Mečiara ministrem pro správu a privatizaci národního majetku v listopadu 1993. Prezident nejmenování zdůvodnil: *„Pán Lexa nesplňa predpoklady na vykonávanie tejto funkcie a pretože ho poznám osobne, nemá ani moju osobnú dôveru“*. V květnu 2001 nevyhověl slovenský prezident Rudolf Schuster po odvolání ministra vnitra Ladislava Pittnera návrhu předsedy vlády Mikuláše Dzurindy, aby do jmenování nového ministra pověřil řízením ministerstva vnitra premiéra Dzurindu, ale ze své vůle pověřil touto funkcí ministra spravedlnosti Jána Čarnogurského.

Dne 23. 11. 2011 na návrh předsedkyně vlády Ivety Radičové zrušil slovenský prezident Ivan Gašparovič pověření výkonem funkce ministra obrany Lubomíra Galka ze strany Svoboda a Solidarita po zjištění, že Vojenské obranné zpravodajství odposlouchávalo novináře. Předsedkyně

vlády Iveta Radičová navrhla do této funkce dalšího kandidáta z téže politické strany. Prezident post odmítl této straně ministerstvo ponechat a pověřil řízením rezortu předsedkyni vlády.

V březnu 2018 slovenský prezident Andrej Kiska odmítl akceptovat návrh na jmenování vlády předložený 19. 3. 2018 Peterem Pellegrinim (Směr-sociální demokracie), kterého předtím pověřil sestavením vlády, pro nesouhlas s nominací Jozefa Ráže ml. na ministra vnitra. Požádal Pellegriniho, aby mu předložil do pátku 23. 3. 2018 návrh nový, čemuž se Pellegrini podrobil a již ve středu 21. 3. 2018 předložil změněný návrh vlády. V něm navrhl na ministra vnitra Tomáše Druckera. Návrh prezident přijal a vládu jmenoval 22. 3. 2018. Při návštěvě slovenské prezidentky Zuzany Čaputové u prezidenta Miloše Zemana 16. 11. 2021 prohlásila Zuzana Čaputová, že vetovala několik uchazečů o post ministra.

I v německém kancléřském systému odmítl spolkový prezident Theodor Heuss v roce 1953 návrh kancléře Konrada Adenauera jmenovat ministrem spravedlnosti Thomase Dehlera. Kancléř vzal svůj návrh zpět a prezidentovi předložil návrh jiný, který již prezident akceptoval. V Rakousku prezident Thomas Klestil odmítl roku 2000 jmenovat dva ministry za krajně pravicovou stranu Svobodní, navrhované kancléřem Wolfgangem Schüsslelem z Rakouské lidové strany v jeho první koaliční vládě.

V květnu 2018 odmítl italský prezident Sergio Mattarella jmenovat odpůrce eura Paolo Savonu ministrem financí. Designovaný premiér Giuseppe Conte, který jej navrhl, se pak vzdal sestavování vlády. Prezident v rozporu s přáním vítězů voleb pověřil sestavením vlády Carla Cottarelliho. Ten však neuspěl a již 31. 5. 2018 byl znovu pověřen sestavením vlády G. Conte, který dohodl s prezidentem kompromis, kdy P. Savona se nestal ministrem financí, ale ministrem pro evropské záležitosti.

Pokud přijmeme zákulisní spekulace, že touto osobou je kandidát na ministra zahraničí Jan Lipavský, byla by to z ústavního hlediska nějak odlišná situace od odmítnutí jmenování jiného ministra? Je Ministerstvo zahraničí ve vztahu k prezidentovi v nějaké „speciální“ pozici s ohledem na fakt, že prezident zastupuje zemi navenek?

Formálně právně si jsou všichni ministři rovni, byť politicky mají ministři bez ministerstva (bez portfeje) slabší význam. Ministr zahraničí patří s ministrem vnitra, obrany a financí k nejvýznamnějším ministrům. Stát zastupuje navenek prezident republiky. Pro zahraniční politiku je špatné, když ministr není schopen s prezidentem spolupracovat.

Pokud by na prezidenta za odmítnutí jmenování kandidáta na ministra padla ústavní žaloba, jak někteří vyhrožují, jakou by podle vás měla šanci na úspěch?

Žaloba pro údajné porušení Ústavy nepadne, protože nová koalice nemá většinu ústavní, která je pro žalobu potřeba v obou komorách Parlamentu. Předseda vlády by mohl podat Ústavnímu soudu jiný návrh - na rozhodnutí kompetenčního sporu. Zde by mohl být úspěšný, ne protože by to tak stanovila Ústava, ale současný Ústavní soud je protizemanovský, byť si ho sám jmenoval, ale většinou bez větší znalosti kandidátů přejímal návrhy předsedy soudu Pavla Rychetského. Předpokládám, že soud s Rychetským bude stranit nové koalici, takže by Petr Fiala mohl uspět.

Aby mohl Petr Fiala návrh na kompetenční spor podat, musí být předsedou vlády. Když bude Fiala jen pověřen jednáním o sestavení vlády, není premiér a nemůže se na Ústavní soud obrátit. Pokud chce mít prezident lepší pozici v konfliktu o jmenování ministra, neměl by jmenovat Fialu předsedou vlády dříve, než bude personální shoda prezidenta a budoucího premiéra na celé vládě. Po celou dobu Československa byla zpravidla jmenována vláda jako celek najednou, tedy premiér i ministři. To, že je předseda vlády jmenován dříve, než jeho vláda, zavedl až Václav Havel. Ovšem například

Jiří Paroubek byl jmenován premiérem ve stejný den jako jeho vláda 25. 4. 2005.

Prezident se chce sejít se všemi navrhovanými členy vlády a pohovořit si s nimi o jejich představě vedení resortu. Dovedete si představit, že by na základě těchto rozhovorů změnil stanovisko a odmítl jmenovat některého z kandidátů?

Dokud prezident o jmenování nerozhodne, může změnit názor. Například v roce 2002 odmítl Václav Havel návrh Poslanecké sněmovny na jmenování prezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu Lubomíra Voleníka a jeho viceprezidenta Františka Brožíka. U Voleníka si to rozmyslel a nakonec jej jmenoval. Brožíka však ne. Pakliže Havel odmítl návrh Poslanecké sněmovny, proč by Zeman nemohl odmítnout návrh Petra Fialy, který ještě ani předsedou vlády není.

Vyhládnutý ministr zahraničí se zmínil o tom, že by některým velvyslancům zrušil vyslání, ačkoliv již bylo podepsáno. Pokud by něco takového udělal, bylo by to jenom trapné faux pas, nebo i právní problém?

Zde je rozhodující prezident. Pokud již prezident velvyslance pověří, už s tím ministr nic neudělá. Jmenovaný velvyslanec může být odvolán, ale o tom zase rozhoduje prezident, byť je to podrobeno spolupodpisu předsedy vlády. Takže rozhodující bude, zda už noví velvyslanci budou mít pověřovací listiny od prezidenta nebo ne. Pokud prezident republiky pověří Adama Vojtěcha funkcí velvyslance ve Finsku a v poslední den v úřadě to kontrasygnuje Andrej Babiš, tak s tím nový ministr nic neudělá a následující den může Adam odjet do Helsinek. Odvolat jej může jen prezident, ne ministr.

Zdroj: parlamentnilisty